

Senyor Rector magnífic,

Membres del Consell de Govern de la Universitat de les Illes Balears,

Professors i estudiants,

Amics i amigues,

Reconec que la decisió de la Universitat de les Illes Balears de nomenar-me doctor honoris causa em sorprengué, però alhora m'omplí de satisfacció. Sincerament, la notícia m'agafà desprevingut. Amb molts anys de jubilat a l'esquena, ja llargament depassat el *mezzo del cammin di nostra vita* de què parlà l'eximi Dante, em va sorprendre gratament que una jove però innovadora Universitat valorés amb tanta generositat la meva trajectòria universitària com per fer-la mereixedora de tan preuat títol honorífic. Però, seguint el consell del savi Sèneca, intentaré evitar que l'eufòria m'enlluerni i em porti a creure que l'única raó de la decisió són els meus mèrits i, per contra, a oblidar l'amplitud de la màniga amb què han estat valorats per la institució que avui públicament els premia. És amb aquesta equanimitat que responc a la *laudatio* que tot just hem escoltat, pronunciada pel professor Rafel Crespí.

Tinc entès que, segons les normes de la UIB, una condició important per accedir al doctorat honoris causa és haver col·laborat al seu desenvolupament i consolidació. És cert que, amb una interpretació àmplia, es pot entendre que la compleixo, en haver intervingut en la gestació de la UIB en la primera etapa, quan la Llei general d'Educació va obrir les portes a la creació de col·legis universitaris adscrits a les universitats existents. Em venen ara al cap les diverses visites que, com a Secretari General de la Universitat Autònoma de Barcelona i en representació de la seva Facultat d'Economia i Empresa, vaig fer a l'Escola de Comerç de Palma per negociar-ne l'adscripció a la meva institució i donar rang universitari als seus ensenyaments. Recordo les converses, sempre cordials, malgrat les espines d'alguns temes, amb el llavors director, el professor i farmacèutic Bernat Olivé. El final fou feliç, i l'operació, un èxit. Fou una de les primeres passes per arribar a l'objectiu clamorosament i legítimament reclamat per totes les forces socials d'aquestes illes. Però la medalla que se'm podria concedir per aquesta intervenció seria de paper daurat o, a tot estirar, de bronze. La fruita era madura i jo simplement vaig ajudar a collir-la. L'embat que bufava de popa era tan potent que no van ser necessaris gaires esforços perquè finalment el vell somni d'una

universitat balear es fes realitat. També és cert que, anys més tard, ja Rector de la Universitat Autònoma de Barcelona, vaig propiciar algunes col·laboracions amb centres de la UIB sense que les dificultats a superar fossin remarcables, ateses les bones relacions existents entre ambdues entitats.

D'altra banda, s'havia de filar prim per mantenir que els meus mèrits estrictament acadèmics són mereixedors de tan elevada distinció. En definitiva, jo pertanyo a una lleva de ciutadans als quals la improvisació de la política universitària espanyola va convertir a la força i prematurament en professors universitaris. En aquest cas, per cobrir les necessitats docents de la nouada Facultat d'Economia de la Universitat de Barcelona, la segona d'aquesta branca creada a l'Estat espanyol. Jo havia estudiat a Madrid —aleshores no hi havia cap altre lloc on cursar aquests estudis en territori espanyol— i, pertanyent a una nissaga d'industrials tèxtils cotoners i sent-ne l'hereu, estava fatalment destinat a treballar a l'empresa familiar, de considerables dimensions. Era un dels rars catalans amb el nou títol de llicenciat en Economia i no vaig poder, o no vaig gosar, negar-me a les pressions rebudes perquè, a vint-i-tres anys, m'encarregué de l'ensenyament d'Economia de l'Empresa, una branca de l'Economia en aquell temps encara a les beceroles, sense tradició al nivell de grau a les universitats angleses i nord-americanes. Hi havia una excepció: Alemanya, on la *Betriebswirtschaftslehre* comptava ja uns anys d'esforços, només molt parcialment reeixits, per situar-se al nivell de la *Volkswirtschaftslehre* als plans d'estudis universitaris. Sol davant del perill, sense una bibliografia en llengua castellana que em servís de suport per a la instrucció dels estudiants, vaig haver d'improvisar un programa d'una assignatura que al pla d'estudis que jo havia seguit era semestral i que en el nou que començava a aplicar-se havia ascendit a anual. Escassos eren els meus coneixements i escasses les fonts on trobar la inspiració per fer front a la responsabilitat que, de manera força insensata però apassionada, vaig assumir. Van ser uns anys difícils: molta responsabilitat i poques eines.

Temps enrere la curiositat em va empènyer a estudiar la història de la incorporació a la universitat dels estudis empresarials, abans coneguts com a mercantils o comercials. A Alemanya i als Estats Units és on va ser més matiner, a cavall dels segles XIX i XX. En ambdós casos van ser moltes i poderoses les forces que es van haver de vèncer per assolir l'objectiu. Tant en un país com en l'altre, el mandarinet universitari considerava que no tenien prou contingut científic. De *Brotstudium*, 'estudis per guanyar-se el pa', els qualificaven despectivament els exquisits seguidors de Humboldt germànics, que, obsedits

per mantenir els recintes universitaris com a temples de la ciència pura, consideraven que no podien embrutar-se amb consideracions pràctiques que, a més a més, emetien una ferum crematística. També als Estats Units hi va haver una forta resistència inicial al si de les universitats. A la de Pensilvània, que finalment fou la primera a impartir estudis empresarials al nivell de grau, les reticències dels departaments tradicionals tenien com a motius, a més del sentit eminentment pràctic dels ensenyaments, la por que, per contagi, aquests nous estudis rebaixessin l'exigència acadèmica de la qual fins a la data presumia la dita Universitat. I a la de Harvard, on la resistència va ser més acarnissada, encara es recorda el poema que va escriure un estudiant quan es va assabentar de la intenció de crear-hi una *Business School* de nivell de postgrau. Els dos primers versos deien: «*Fair Harvard! I hear that you have been such a fool / as to start a ridiculous Business School*».

Però curiosament les reticències també existien del costat dels empresaris d'un i altre país, que, si bé propugnaven la creació d'entitats dedicades a la formació superior de quadres directius empresarials, les volien separades de les universitats per la temença que una formació acadèmica rigorosa afectés negativament l'esperit emprenedor dels seus receptors. Rellevant és el cas d'Andrew Carnegie, el considerat rei de l'acer a Pittsburgh i reconegut filantrop, que opinava que els grans empresaris industrials han estat gairebé sempre formats «a la més severa però més eficaç de totes les escoles: la pobresa». També a Alemanya figures destacades de l'empresariat promocionaven els estudis empresarials, però no volien que fossin contaminats per l'esperit teòric i especulatiu del món acadèmic. Compartien amb els seus col·legues americans la temença que el dubte metòdic que per definició una bona universitat instil·la en els estudiants perjudiqués la capacitat creativa pròpia de l'esperit emprenedor. En aquest cas, el personatge més representatiu fou Gustav von Mevissen, un destacat prohoms del món financer de Colònia, que es declarà disposat a aportar una fracció considerable del seu peculí a una nova escola d'estudis empresarials de nivell superior, sempre que no tingués lligams ni dependència amb cap universitat. Home d'ordre i d'estricta moral, no volia que els seus estudiants s'encomanessin dels mals costums que per aquell temps distingien els estudiants universitaris alemanys, emparats per un fur especial que els protegia de l'aplicació de la legislació ordinària.

Al final, en ambdós països, moltes universitats varen acceptar *velis nolis* la integració al seu si dels estudis empresarials, tot i que per diferents motius. Als Estats Units, perquè el senyor Wharton, un magnat de la indústria alimentària, en contra de l'opinió de molts dels seus

col·legues, va convèncer, amb l'ajut d'una aportació monetària, a finals del segle XIX, la Universitat de Pensilvània d'integrar-hi aquest tipus d'estudis. Avui, la Wharton School of Finance ocupa una de les primeres posicions de la llista mundial de les escoles més prestigioses. I, cosa curiosa, les escoles de negocis s'han convertit, gràcies a les elevades matrícules que exigeixen, en una font de recursos que permeten de mantenir altres estudis d'alta qualitat intel·lectual i científica, però d'escàs nombre d'estudiants. A Alemanya fou la pressió dels professors de les *Handelshochschulen*, és a dir, les escoles d'Alts Estudis Mercantils —que volien gaudir del prestigi social i de les altes remuneracions dels professors universitaris—, la que va convèncer les autoritats ministerials d'integrar-los gradualment a les universitats de les quals depenien, i més concretament com una de les dues branques de les facultats d'Economia: la *Betriebswirtschaftslehre*.

Com és freqüent, Espanya se situà a la cua dels esdeveniments, especialment de les innovacions universitàries. No va ser fins l'any 1942 quan l'Economia fou considerada com una branca del saber amb pes suficient com per merèixer una facultat pròpia, encara que inicialment compartida amb la Ciència Política. Cal tenir present la data i la ideologia del poder dominant per entendre les raons que portaren les autoritats espanyoles a demanar l'assessorament d'un economista alemany de mare argentina, Heinrich von Stackelberg, per estructurar els plans d'estudis i les titulacions de la nova Facultat. Com era d'esperar, la solució fou una còpia del model implantat al país germànic. La Secció d'Economia se subdividia en dues branques: la curiosament anomenada Economia General i l'Economia de l'Empresa, que, respectivament, equivalien a la *Volks* i la *Betriebswirtschaftslehre*. Les escoles de Comerç que funcionaven a l'Estat espanyol van posar el crit al cel en veure, en la creació de la Facultat, una marginació del seu paper al sistema educatiu i un menyspreu de les seves capacitats docents i investigadores. La solució per apaivagar les protestes dels «mercantils» va ser un compromís barroer que facilitava les convalidacions en títols de llicenciat universitari dels títols dels professors i dels anomenats intendants mercantils.

El fet és que, a les facultats d'Economia que a poc a poc s'anaren obrint a les universitats espanyoles, la docència de les assignatures d'Economia General fou inicialment assumida per catedràtics de l'assignatura d'Economia Política de les facultats de Dret o de les escoles d'enginyers, mentre que els de les escoles de Comerç s'encarregaren de les assignatures d'àmbit empresarial, circumstància que provocà sovint tensions entre uns i altres, atès que aquells es consideraven de primera divisió, perquè tenien tots el títol de doctor i havien

superat proves més exigents per ocupar un lloc docent que els altres. El meu cas era una excepció, car, llicenciat en Ciències Econòmiques, no trobava el desllorigador per donar a l'assignatura la consistència i el rigor que, sobretot, ja caracteritzava la Teoria Econòmica, l'espina dorsal de l'Economia General, que tenia una llarga tradició universitària a les millors universitats europees i americanes. Després d'uns anys de treballar a les palpentes cercant entre els antecedents alemanys, anglosaxons i francesos materials per construir una Teoria Econòmica de l'Empresa que no fos tan abstracta com la Microeconomia Teòrica però tampoc de vol tan gallinaci —com hauria dit Josep Pla— com la que amb el títol d'Organització d'Empreses s'impartia a les aules de les escoles de Comerç, sortosament, uns economistes anglosaxons tan il·lustres com per ser guardonats amb sengles premis Nobel com Coase o Simon, van decidir abandonar la seva torre d'ivori i obrir la caixa negra que era l'empresa per investigar com a l'interior es prenen les decisions que determinaven l'eficàcia de la transformació dels inputs en outputs i la distribució del valor afegit generat entre els agents que hi participaven. El canvi de panorama va ser dràstic. Els meus delits per disposar d'una Economia de l'Empresa ben integrada dintre del pla d'estudis de la Facultat es veieren recompensats quan la meva carrera acadèmica ja havia depassat l'equador. I uns quants professors, alguns avui presents en aquest acte, que per la seva edat disposaven de més energia i més neurones en bon funcionament, van saber aprofitar l'avinentsa per donar una forta empenta i consolidar una Economia de l'Empresa d'autèntic nivell universitari. La meva aportació al conreu i la divulgació de la disciplina ha estat voluntariosa —si es vol, coratjosa—, però minsa. I vet aquí que la Universitat de les Illes Balears té la gentilesa d'atorgar-me una distinció tan elevada com la de doctor honoris causa. Deveu entendre, doncs, les raons del meu agraïment i la modèstia amb què forçosament he d'acceptar-la.

Permeteu-me una anècdota estrictament personal. Aquest nomenament em produeix, a més, una satisfacció que podria qualificar de sentimental com la de reviuere els records dels cinc estius feliços que, sent un nin, vaig passar amb els meus germans a Mallorca, als inicis dels anys quaranta; fa, doncs, ja un bon grapat d'anys. Les imatges, les olors, les expressions que en conservo són inesborrables: era un tast del paradís a la terra. Que, d'ençà d'aquells anys, per bé i per mal, moltes coses hi han canviat és un fet obvi. Però, aquestes illes i els seus habitants encara mantenen uns atractius, una manera de ser i una cultura que no es poden malmetre. Em consta que una de les obligacions assumides per la

Universitat de les Illes Balears és precisament la de treballar per ajudar a conjuminar progrés i tradició perquè les generacions a venir puguin gaudir dels seus recursos naturals, el seu modus vivendi i les seves modalitats lingüístiques, com jo i molts d'altres vam puntualment tenir la immensa sort de fer. Seguim els versos del vostre paisà Guillem d'Efak que diuen:

El vell regne de Mallorca

mai no ens el faran bocins.

Per això la Història crida:

Siau qui sou, mallorquins!

Magnífic Senyor Rector, en aquesta altura de la vida, soc conscient que no seran moltes les ocasions que se'm presentaran per correspondre a l'honor que m'ha fet la Universitat de la qual sou el màxim responsable. Tot i així, us prometo que aprofitaré totes les que es posin al meu abast per correspondre a la vostra generositat i col·laborar, encara que no sigui més que amb engrunes, en l'assoliment dels nobles objectius que persegueix una dinàmica, intel·lectualment rigorosa i socialment preocupada Universitat de les Illes Balears de la qual és un alt honor ser doctor honoris causa. De nou, moltíssimes gràcies per la distinció i, a tots vosaltres, per la vostra assistència a aquest acte.

Antoni Serra Ramoneda